

3. Куницын О. И. Виктор Усович: очерк жизни и творчества / О. И. Куницын. – Восточно-Сиб. гос. акад. культуры и искусств. – Улан-Удэ : Изд.-полигр. комплекс ВСГАКИ, 2000. – 31 с.
4. Лі Дзінь. Китайські культурні традиції у європейській професійній музичній культурі ХХ століття / Дзінь Лі // Студії мистецтвознавчі. Національна академія наук України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К. : ІМФЕ, 2002. – Число 3 (35). Театр. Музика. Кіно. – 2011. – С. 67–73.
5. Мазур М. М. Композитор Юлия Вейсберг: личность и творческое наследие: (по материалам архивов СПб.) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.иск. – спец. 17.00.02 / Мазур Марина Моисеевна; – СПб : Б.и., 2002. – 23 с.
6. Михайлов А. В. Языки культуры / А. В. Михайлов. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 912 с. – (Язык. Семиотика. Культура). Электронная книга.
7. Сохор А. Георгий Свиридов : изд. 2-е. – / А. Сохор. – М. : Советский композитор, 1973. – 320 с.
8. Холопов Ю. Эдисон Денисов / Ю. Холопов, В. Ценова. – М. : Композитор, 1993. – 312 с.
9. Эсаулова Т. И. Узор символов китайской культуры в инструментально-хоровом цикле Н. Сидельникова «Сычуаньские элегии» на стихи Ду Фу [Текст] / Т. Эсаулова // Региональное композиторское творчество в контексте современного музыкознания : материалы науч.-практ. конф. Пятого Пленума Челяб. отд-ния СК России / [науч. ред. Т. М. Синецкая]. – Челябинск, 2005. – С. 158–185.
10. Эсаулова Т. И. Языки культуры в вокально-хоровом творчестве Николая Сидельникова : диссертация ... кандидата искусствоведения : 17.00.02 / Эсаулова Татьяна Ивановна. – Москва, 2005. – 237 с.

УДК 785(477.84)

З. М. СТЕЛЬМАЩУК

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ОРКЕСТРОВИХ КОЛЕКТИВІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено історію виникнення, творчого становлення, розвитку та сучасний стан відомих у Тернопільському краї оркестрів народних інструментів. Розглянуто діяльність організаторів і мистецьких керівників цих колективів. Проаналізовано різноманітність інструментального складу оркестрів, специфіку їх колоритного звучання, художньо-виражальні можливості, репертуар, концертно-виконавську діяльність.

Ключові слова: оркестр народних інструментів, музичні інструменти, склад, групи інструментів, творча діяльність, мистецький керівник, репертуар.

З. Н. СТЕЛЬМАЩУК

ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАРОДНО-ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫХ ОРКЕСТРОВЫХ КОЛЛЕКТИВОВ ТЕРНОПОЛЬЩИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ – НАЧАЛА ХХІ ВЕКА

В статье исследована история возникновения, творческого становления, развития и современное состояние известных в Тернопольском крае оркестров народных инструментов. Рассмотрено деятельность организаторов и художественных руководителей этих коллективов. Проанализировано разнообразие инструментального состава оркестров,

специфику их колоритного звучания, художественно-выразительные возможности, репертуар, концертно-исполнительскую деятельность.

Ключевые слова: оркестр народных инструментов, музыкальные инструменты, состав, группы инструментов, творческая деятельность, художественный руководитель.

Z. M. STELMASHCHUK

CREATIVE ACTIVITY OF FOLK INSTRUMENTAL ORCHESTRAL ENSEMBLES OF TERNOPIL REGION IN THE SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY

An important contribution to the development of folk-art on the territory of Ternopil region in the 50th of the past century was made by the honored cultural worker of former USSR Volodymyr Zulyak. On his initiative and direct work in recreational centre of the village Melnytsya-Podilska, and also with the help of zimbalist's reedpipe's ensembles in 1956 was created the orchestra of Ukrainian folk instruments. It consisted of banduras, string and bow instruments (violins, basolia, bass), brass (clarinets, koza, trembita), drums (big drum cymbals, triangle, sieve). The repertoire of the orchestra was a suite from the ballet «Dovbush Shawl» A. Kos-Anatolskyi, «Gahilka» S. Lyudkevych, «Ukrainian Symphony» by an unknown author of the eighteenth century, remakes of ukrainian folk songs , dances and other works.

Investigated period is characterized by opening and organizing orchestras of folk instruments and musical department in Chortkiv Teacher College, Music and pedagogical Faculty in Ternopil Pedagogical Institute, Departments of folk instruments in Ternopil College of Music, Terebovlia cultural-educational college.

The Orchestra of Folk Instruments in Chortkiv Teachers' College was founded in 1940 by Leonid Borsa. Since 1975 the orchestra was managed by P. Garbuz. Today, the work of the orchestra includes more than 70 professional musical compositions. Among them one can find «Paraphrase on Ukrainian folk song «Dumy Moyi»» by D. Klebanov, «The ballad about Baida» by G. Hotkevych, «Ukrainian Sich Songs Fantazy» by M. Shamli, «Poem about Ukraine» by A. Alexandrov, etc.

The orchestra of Folk Instruments in Terebovlya cultural and educational college started its activity in 1961 under the leadership of V. Prakh. During the next years, the orchestra was successfully working with professional musicians: O. Tabachuk , Y. Kubit , V. Yakibchuk , G. Torkot . Today, there are two orchestral ensembles in High College of Culture: orchestra of Ukrainian folk the option (conductor K. Hryha), and the Orchestra of Folk Instruments (conductor N. Kalakura). The repertoire of the orchestras includes Ukrainian melodies and songs copyrighted works and musical compositions of such musicians as Z. Dashak , M. Skoryk, P.Mayboroda, M. Rizol etc.

The Orchestra of Folk Instruments of Ternopil music college of Solomiya Krushelnytska was founded in 1958. The first manager of the orchestra was P. Danilets. Since 1993, the orchestra has been managed by M. Dmytryshyn. Its repertoire includes classical and contemporary works, including «Prelude in B flat minor» by Bach, «Concert for Piano and Orchestra» by Shostakovich, «Romance» by Y. Shchurovsky, «Melody» by M. Skoryk, «Concert tango» by Y. Tabachnyk ,«Hutsul fantasy» by A. Dubini, «Christ is risen», «Adagio» for the piano, saxophone and orchestra of Y. Kitsyla folk and many others.

The orchestra of folk instruments in Ternopil Pedagogical Institute was establishes in 1980. Over the years its leaders were such teachers as I. Pron' and , A. Dzhumaha. In 1993 Ukrainian orchestra of folk instruments began its artistic career on the base of Musical and Pedagogical Faculty under the direction of Z. Stelmashchuk. The musical program of the orchestra consists of the compositions of different genres: «Vesnyanka», «Hutsulka na Podilli» by V. Hutsalo «Hutsul melodies» by T. Remeshyla, «Zaporizkyi March» by Y. Adamtsevycha, «Polka rah – tsyah-tyah» by I. Miskyi, «March of Petlyura», «Testament» arranged by G. Khotkevych etc.

This is not the full list of folk instrumental ensembles of Ternopil region. There are number of amateur orchestras of folk instruments with people of different age that exists in regional recreational centres, and art schools, that are still being investigated. These folk instrumental and orchestra

groups play an important role in the national revival and preservation of Ukrainian folk and orchestra performance.

Key words: *orchestra folk instruments, composition, musical instruments, cast, group of instruments, artistic activity, art director, repertoire .*

Важливою складовою частиною матеріальної і духовної культури України є народні традиції інструментального музикування. Українські народні музичні інструменти, походження яких історія відносить до сивої давнини, зацікавляють дослідників, істориків, науковців. У сучасних умовах культури, освіти і виховання інструментальне музикування на народних інструментах (сопілка, скрипка, бандура, цимбали, кобза, акордеон, баян, ударні інструменти, дерев'яні та мідні духові інструменти) в сольних, ансамблевих і оркестрових формах охоплюють всі ланки культурологічної і педагогічної освіти від загальноосвітньої школи, клубу, будинку культури до ВНЗ. Вони широко розповсюджені у професійній музичній культурі і народно-інструментальній аматорській музичній творчості. В цих умовах помітного поширення та розвитку у Східній Галичині і, зокрема, в Тернопільському краї набуло народно-інструментальне оркестрове виконавство. У будинках культури, клубах, загальноосвітніх школах, школах мистецтв, ліцеях, коледжах, училищах, вищих навчальних закладах почався процес відновлення та створення нових, різноманітних за складом народно-інструментальних ансамблів та оркестрів. Це привернуло увагу і викликало живе зацікавлення у культурологів, мистецтвознавців, музично-педагогічних працівників, культурної громадськості.

Питання сучасного стану народно-інструментального мистецтва частково висвітлені у працях В. Гуцала [3], М. Давидова [4], А. Душного [5], П. Іванова [6], О. Ільченка [7], В. Лабунця [8], О. Личенка [9], Т. Сідлецької [13] та ін.

Розвиток і сучасний стан народно-інструментального мистецтва Тернопільщини досліджували Б. Водяний [1], О. Смоляк [14], З. Стельмашук [15]. Цінним джерелом для вивчення цього питання є видання у кінці 2000-х років Тернопільського енциклопедичного словника [2; 11] та довідника А. Семешка [12], де поміщено інформацію про місцевих керівників оркестрів народних інструментів.

Однак, незважаючи на зростання інтересу науковців до народно-інструментального мистецтва, воно залишається малодослідженим і потребує подальшого наукового аналізу та узагальнення.

Метою статті є аналіз творчої діяльності найбільш відомих сьогодні народно-інструментальних оркестрових колективів та їхніх мистецьких керівників на теренах Тернопільського краю їхні досягнення і внесок у розвиток національної музичної культури.

Культурно-історичними передумовами виникнення українського народно-оркестрового музикування на Тернопіллі стало широке побутування і популярність, особливо у сільській місцевості, ансамблів троїстих музик, організація різних за складом ансамблів народних інструментів; запровадження академічного професійного навчання на народних інструментах та виникнення на їх базі оркестрових колективів у спеціалізованих музичних навчальних закладах (музичних школах, училищах, факультетах ВНЗ [15]).

Вагомий внесок у становлення народно-інструментального мистецтва на теренах Тернопільського краю у 50-х роках ХХ ст здійснив заслужений працівник культури УРСР Василь Зуляк – багатогранна творча особистість у різних напрямках творчої діяльності: організаторській, педагогічній, виконавській, інструментально-конструкторській, навчально-методичній. З його ініціативи та при безпосередній участі при будинку культури селища Мельниця-Подільська на базі діючих ансамблів цимбалістів і сопілкарів 1956 року був створений оркестр українських народних інструментів, до складу якого, окрім згаданих, увійшли бандури, струнно-смичкові інструменти (скрипки, басоля, контрабас), духові (кларнети, коза, трембіти), ударні (великий барабан, тарілки, трикутник, решето). Згодом, у 1962 році, В. Зуляк сконструював і поповнив оркестр сімейством п'ятиструнних ладкових кобз (мала, середня і велика), які «...виконували нескладні фігурації, інколи проводили тему та використовувалися для супроводу акордами» [6, с. 83]. У 1966 році з метою збагачення колоритного звучання у групу сопілок керівником вводиться власної конструкції сопілка-альт,

а 1970 року оркестр поповнюється лірою конструкції В. Зуляка, яка мала три струни: одна для добування мелодії, дві інші виконували функцію бурдонних звуків і наструювались квінтовым інтервалом соль малої октави-ре другої октави з діапазоном мелодії від ре першої до соль другої октави. Водночас Василь Олександрович вводить в оркестр власної конструкції українські концертні цимбали, якими замінив попередню групу сімейства цимбалів, духовна група поповнилась баянами і сурмами, ударна – литаврами та бухалом, що дало змогу урівноважити всі оркестрові групи інструментів, покращити загальний стрій, розширити діапазон, динамічну шкалу звучання оркестру. Завдяки такому складу «...у репертуарі оркестру були сюїта з балету «Хустка Довбуша» («Коломийка», «Менует», «Дует») А. Кос-Анатольського, «Гагілка» С. Людкевича, «Українська симфонія» невідомого автора XVIII ст., обробки українських народних пісень, танців та інші твори» [6, с. 36–37].

За період своєї понад чверть столітньої діяльності Мельнице-Подільський самодіяльний народний оркестр українських народних інструментів став відомим колективом в Україні. Його популярність зростала з року в рік завдяки самобутності звучання інструментів, які зазнавали постійної реконструкції й удосконалення на базі експериментальних виробничих майстерень під керівництвом В. Зуляка, що функціонували при місцевому будинку культури, а на початку 70-х років перейшли у відомство музично-хорового товариства України. Цимбали (гуцульські та угорські), сопілки (пікколо, прима, альт, тенор, бас), кобзи (прима, альт, тенор, контрабас, мала, середня, велика), ліра, козобас (бийкоза) сурми, козацькі труби, ударні (бухало, бугай) – це ті інструменти, що виготовлялись безпосередньо у майстернях і були функціональною колористично-звуковою окрасою оркестру, а оркестр слугував своєрідною лабораторією, де ці інструменти проходили акустичні, тембральні, технічні випробування.

Багатогранна, невтомна, творчо-педагогічна діяльність В. Зуляка у галузі народно-інструментального оркестрового виконавства активно вплинула на музично-культурну традицію не тільки Тернопільського краю, Східної Галичини, але й далеко за її межами і практично розповсюдилась на всю Україну. Оркестр став своєрідним орієнтиром для самодіяльних і професійних оркестрових колективів при комплектуванні інструментально-оркестрових груп, формуванні різножанрового і різностильового репертуару, навчально-методичної роботи, сприяв розвитку і популяризації українського народно-інструментального мистецтва.

Досліджуваний період характеризується відкриттям музичного відділення у Чортківському педагогічному училищі, музично-педагогічного факультету у Тернопільському педагогічному університеті, відділів народних інструментів у Тернопільському музичному училищі, Тербовлянському культурно-освітньому училищі, де були організовані оркестри народних інструментів. Зокрема, оркестр народних інструментів у Чортківському педагогічному училищі створив 1940 року Леонід Борса. У післявоєнні роки колективом керували Роман Гордій, а згодом Петро Рожанський, під керівництвом якого оркестр у 1949 році завоював друге місце на Першій республіканській олімпіаді педучилищ України у місті Києві.

Подальшого творчого піднесення колектив оркестру набув під керівництвом Йосифа Чигури та Дмитра Чикалова, ставши справжньою мистецькою школою для навчання та естетичного виховання майбутніх вчителів музики та музичних керівників, відомих сьогодні педагогів, диригентів, музикантів, знаних діячів культури і мистецтв України. Серед них – народний артист України, диригент Євген Корницький, заслужений артист України, професор кафедри диригування Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка Богдан Дерев'яно, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри народних музичних інструментів і вокалу Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Франка, професор Корнель Сятецький, заслужений діяч мистецтв України, диригент Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки Володимир Ткачук та багато інших.

З 1975 року оркестром керує завідувач відділенням «Музичне мистецтво», відомий митець, диригент, баяніст, викладач Петро Гарбуз, який до складу домрово-балалаечної групи під творчим впливом новаторського пошуку поступово вводить темброві баяни, бандури, скрипки, що дало змогу розширити рамки формування репертуару, збалансувати звучання оркестрових груп, збагатити тембрально-звукову палітру оркестру.

Сьогодні у творчому доробку оркестру понад 70 високохудожніх музичних творів, серед яких «Фантазія на теми Рябініна» А. Аренського, «Парафраз на тему української народної пісні «Думи мої» Д. Клебанова, «Дума про Байду» Г. Хоткевича, «Фантазія на теми пісень українських січових стрільців» М. Шамлі, «Концерт ля-мінор для фортепіано з оркестром» Е. Гріга, музично-поетична композиція «Звучить Бетховена соната» В. Шаповаленка, «Поема про Україну» О. Александрова, обробки українських народних пісень «Розпрягайте, хлопці, коней», «Ой у полі криниченька», «Їхав козак за Дунай» та багато інших, більшість яких П. Гарбуз переклав, оркестрував та аранжував особисто.

Оркестр є учасником багатьох міських культурно-мистецьких заходів, постійним учасником творчих звітів району у місті Тернополі, щорічним переможцем обласних конкурсів та творчих звітів вищих навчальних закладів Тернопільщини. Виступи оркестру відзначаються високою художньою виконавською майстерністю, багатством музично-виражальних засобів, що є яскравим свідченням його високого професіоналізму.

За вагомий внесок у справу виховання студентської молоді, примноження надбань національної культури українського народу, високий художній рівень виконавської майстерності оркестру у 2000 році присвоєно звання «Народний художній колектив».

Оркестр народних інструментів у Тербовлянському культурно-освітньому училищі створений 1961 року на основі домрово-балалаєчного складу та групи оркестрових тембрових баянів, які замовив спеціально для студентського колективу його керівник Василь Прах на Московській експериментальній фабриці музичних інструментів. Тривалий час оркестр під керівництвом В. Праха репрезентував навчальний заклад на сценічних майданчиках сільських клубів і будинків культури району, виступаючи у складі різноманітних концертних програм, приурочених знаменним подіям та ювілейним датам.

Особливої активізації та творчого розвитку набув оркестр на початку 70-х років під керівництвом баяніста, диригента, викладача училища Олексія Табачука. У цей період оркестр завдяки наполегливій організаційній та навчально-виховній роботі керівника досягнув високої виконавської майстерності. У репертуарі з'явилися різножанрові класичні та сучасні твори, серед яких вступ до опери «Алеко» С. Рахманінова, «Вечорниці» П. Ніщинського, «Симфонія» № 8, сі мінор (незакінчена), І ч. Ф. Шуберта (диригент М. Виннічик), «Святковий хоровод» для баяна з оркестром В. Грідіна (соліст В. Сорока), низка власних перекладень, аранжувань та оркеструвань народних танців, пісень, романсів, авторських творів. Оркестр став творчою лабораторією для студентів, де вони вивчали специфіку інструментарію, стильової і тембральної роботи над виконуваними творами, проходили практику з диригування, інструментознавства та оркестрування творів, організації та керівництва оркестровими колективами.

У подальші роки з оркестром плідно працювали досвідчені, компетентні професіонали – фахівці оркестрової справи Я. Кубіт, В. Якібчук, Г. Торкот. Сьогодні в училищі функціонує два оркестрові колективи: оркестр українських народних інструментів (мистецький керівник К. Грига), в якому до домрово-баянного складу долучені групи скрипок, бандур та сопілок, і оркестр народних інструментів (мистецький керівник Н. Калакура) традиційного домрово-баянного складу інструментів. До репертуару цих мистецьких колективів входять обробки українських мелодій та пісень і авторські твори в інструментуванні Г. Торкот, композиторів З. Дашака, М. Скорика, П. Майбороди, М. Різоля та ін.

Оркестр народних інструментів Тернопільського музичного училища імені Соломії Крушельницької засновано 1958 року. Першим керівником його був П. Данилець. Сьогодні під керівництвом педагога-музиканта, баяніста-віртуоза, учасника Міжнародного конкурсу баяністів-акордеоністів «Кубок світу» в Клінгенталі (Німеччина, 1995) Михайла Дмитришина, оркестр, основу якого складає домрово-балалаєчна група, відрізняється широкою динамічною палітрою завдяки групі багатотембрових готово-вибірних баянів та акордеонів, що дає можливість виконувати твори української і зарубіжної класики, сучасні оригінальні твори, обробки народної танцювальної музики, супроводу вокальних творів в аранжуванні та оркеструванні керівника колективу. Традиції народно-оркестрового виконавства, закладені його попередником, талановитим баяністом, диригентом, викладачем училища Омеляном Кмітьом зберігаються в колективі і примножуються. М. Дмитришином, який працює з

оркестром з 1993 року. Він скрупульозно підходить до виконавського аспекту роботи у студентському оркестровому колективі, оркестрові групи звучать збалансовано і злагоджено. Оркестру притаманна як філігранна техніка домрової групи, так і кантиленність звучання групи баянів, чітка темпо-ритмічність балалаєчної та ударної груп інструментів. Динамічна шкала від фортисимо до піанісимо досягається тандемом професіоналізму диригента і виконавців, що відкриває перспективи формування різножанрового та різностильового репертуару, куди входять класичні та сучасні твори, зокрема «Прелюдія» сі-бемоль мінор Й. С. Баха, «Концерт для фортепіано з оркестром» Д. Шостаковича, «Романс» Ю. Щуровського, «Мелодія» М. Скорика, «Концертне танго» Я. Табачника, «Московський візник» Є. Дербенка, «Гуцульська фантазія» А. Дубини, «Христос воскрес», «Адажіо» для фортепіано, саксофона і народного оркестру Ю. Кіцили, «Фантазія на теми пісень січових стрільців» М. Шамлі та багато ін.

Новаторство в оркеструванні, виконавстві, оновленні тембральної палітри, підборі репертуару, інноваційні підходи до репетиційної роботи в непростих умовах навчально-виховного процесу призвели до творчих успіхів. У 2007 та 2009 роках оркестр стає володарем Гран-прі Всеукраїнського конкурсу виконавців на народних інструментах імені А. Онуфрієнка, окрім цього, оркестр завжди є окрасою програм мистецьких звітів училища, міських, обласних і республіканських урочистостей, представницьких міжнародних заходів.

Початком створення оркестру українських народних інструментів у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка можна вважати 1980 рік, коли була створена капела кобзарів, у якій брали участь студенти факультету підготовки вчителів початкових класів та викладачі тодішнього інституту: І. Нагачевський, Я. Грицюк, Б. Пилявський, Р. Хмурич, Б. Підперигора, О. Качмар, З. Леськів та ін. Основу інструментальної групи склали кобзи (прими, альти, тенори, басы, контрабасы), виготовлені майстрами вищезгаданих експериментальних майстерень селища Мельниці-Подільської. До репертуару капели увійшли історичні та календарно-обрядові пісні в обробці талановитого музиканта-педагога, хормейстера, керівника колективу Ігоря Проня. За час свого трирічного існування капела відіграла важливу роль у розвитку інтересу до українського народного інструментарію, формуванні національної музичної культури студентської молоді.

Згодом, 1982 року, на базі факультету підготовки вчителів початкових класів та спеціальності «Вчитель початкових класів з додатковою спеціальністю «Музика» утворився оркестр народної музики під керівництвом музиканта-педагога, скрипаля Олега Джумаги. Студентський оркестр став новою моделлю серед оркестрових колективів навчальних закладів Тернопілля, оскільки за тембральною специфікою суттєво відрізнявся від згаданих домрово-балалаєчних оркестрів андріївського типу. У складі оркестру, який налічував 10 виконавців, були I, II скрипки, контрабас, цимбали, бубон, що притаманно традиційному народно-інструментальному музикуванню східних регіонів Галичини.

Новим етапом у формуванні музично-естетичного виховання студентської молоді був 1983 рік, коли в педагогічному інституті розпочав творчу діяльність ансамбль пісні і танцю «Терноцвіт» (художній керівник і хормейстер Олег Смоляк, балетмейстер Василь Лего, керівник оркестрової групи Зіновій Стельмашук). До складу оркестрової групи входили п'ять ладкових кобз, два баяни, сопілка, контрабас, бубон. У програмі ансамблю не було окремих інструментальних творів. Оркестрова група здійснювала музичний супровід хорової і танцювальної групи. Основу репертуару колективу склали вокально-хореографічні композиції «Біла береза», «Не шуми, калинонько», «Червона гвоздика», молдавські танці «Сербетореска», «Бетута», хореографічні композиції «Зима», «Білоруські скокі», «Російські гармоніки», «Зустріч на Збручі», «Буковинський танець» у постановці В. Лего, українські та російські народні пісні в аранжуванні О. Смоляка, сольні вокальні номери, що базувались на фольклорному матеріалі. Ансамбль був учасником усіх культурно-мистецьких заходів, а також виступав на звітних концертах з сольними програмами, що проводились в інституті, Дрогобицькому та Івано-Франківському педагогічних інститутах.

Відновлення народно-оркестрового виконавства у ТНПУ ім. В. Гнатюка після нетривалої перерви відбулося у 1993 році із заснуванням музично-педагогічного факультету, на базі якого розпочав свою творчу діяльність оркестр українських народних інструментів під

керівництвом акордеоніста, оркестрового диригента, кандидата педагогічних наук, доцента Зіновія Стельмашука. У першому складі оркестру до основної базової групи струнно-смичкових інструментів (6 скрипок, альт, контрабас) було долучено сопілку, кларет, три бандури, цимбали, ударні інструменти (малий барабан, бубон, трикутник). У процесі становлення оркестр поповнювався кількісним складом та розмаїттям інструментарію і остаточно за групами інструментів сформувався у 1996/97 навчальному році у наступному складі: дві флейти, два кларнети, два баяни, двоє цимбал, чотири бандури, вісім скрипок, два альти, віолончель, контрабас, ударні. Епізодично використовувались ліра, мала ладкова кобза, литаври та бухало.

У виконавських програмах колективу були класичні, оригінальні, авторські інструментальні та вокальні твори у перекладенні та інструментуванні З. Стельмашука, серед яких «Арія» з сюїти ре мажор Й. С. Баха, «Сумний вальс» Я. Сібеліуса, «Весняка», «Гуцулка на Поділлі» В. Гуцала, «Гуцульські наспіви» Т. Ремешила, «Запорізький марш» Є. Адамцевича, «Полька рах-цях-цях» І. Міського, «Українська фантазія для бандури з оркестром» А. Незовибатька, «Полька» для цимбал з оркестром Е. Балоба, «Петлюрівський марш», «Заповіт» в аранжуванні Г. Хоткевича, вокальні твори «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» А. Кос-Анатольського, «Ой три шляхи широкії» Я. Степового, «Огні горять» М. Лисенка (соліст – народний артист України Я. Лемішка) та ін. Оркестр відрізнявся тембральною специфікою, м'якістю та компактністю звучання, зрівноваженістю оркестрових груп, чистотою ладу і був окрасою багатьох святкових концертних програм до Днів університету, роковин народження Т. Г. Шевченка, Днів музично-педагогічного факультету, виступав із сольними програмами перед учнівською молоддю шкіл м. Тернополя.

Перелік народно-інструментальних оркестрових колективів Тернопільщини на цьому не закінчується. Функціонує низка самодіяльних оркестрів народних інструментів, різноманітних за складом та віком виконавців при районних будинках культури, школах мистецтв, дослідження діяльності яких триває.

Таким чином, представлені народно-інструментальні оркестрові колективи відіграють важливу роль у національному відродженні та збереженні українського народно-оркестрового виконавства. Мистецькі керівники своєю самовідданою творчою працею творять високий рівень музичного мистецтва, намагаючись донести до слухача любов до національного фольклору, історії та культури. Підбираючи народний інструментарій і репертуар, вони роблять надзвичайно вагомий внесок у процес збереження і розвитку народно-інструментального мистецтва України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водяний Б. Народно-інструментальна музика Західного Поділля у взаємозв'язках з суспільно-художнім життям і авторським мистецтвом другої половини ХІХ – середини ХХ ст. / Богдан Водяний // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.: Серія: Мистецтвознавство. № 1 (4). – 2000. – С. 128–134.
2. Губ'як В. Стельмашук Зіновій Миколайович / Василь Губ'як // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2009. – Т. 4 (додатковий). А-Я. – 593 с.
3. Гуцал В. Деякі проблеми збереження та розвитку народно-інструментального жанру / Віктор Гуцал // Актуальні напрямки розвитку академічного народно-інструментального мистецтва : Зб. мат. Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 1998. – С. 33–34.
4. Давидов М. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні / Микола Давидов // Зб. статей : НМАУ ім. П. І. Чайковського. – К., 1998. – 207 с.
5. Душний А. І. Оркестр народних інструментів на перехресті шляхів академічного виконавського сьогодення / Андрій Душний // Академічне мистецтво оркестрів народних інструментів і капел бандуристів спеціальних музичних вузів України: тези

- Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – С. 78–87.
6. Іванов П. Г. Оркестр українських народних інструментів / П. Г. Іванов. – К., 1981. – 110 с.
  7. Ільченко О. О. Народне оркестрове виконавство: аматорство і проблеми художності : Монографія / О. О. Ільченко. – К. : КДК, 1994. – 116 с.
  8. Лабунець В. М. Народно-інструментальне мистецтво Південно-Західного Поділля / Віктор Лабунець // Академічне народно-інструментальне мистецтво України : проблеми збереження та розвитку в сучасній соціокультурі : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кіровоград, 2008. – С. 87–92.
  9. Личенко О. Магістральні напрямки репертуарної політики керівників народно-інструментальних колективів / Олександр Личенко // VI-а Всеукраїнська конференція «Музична освіта України : проблеми теорії, методики, практики» та III-я міжнародна конференція «Творчість для народних інструментів композиторів України та зарубіжжя» науково-практичні конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 9–10 травня 2013 р., м. Дрогобич) : Збірник матеріалів та тез / [редактори-упорядники А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – С. 335–342.
  10. Літопис Тербовлянського вищого училища культури (1940–2010). Краєзнавчий культурологічно-мистецтвознавчий альманах / [ред-упоряд. В. Д. Губ'як]. – Львів : ТеРус, 2011. – С. 57–60.
  11. Павлів Я. Кміть Омелян Васильович / Я. Павлів, Н Схаб // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2005. – Т. 2. К–О. – 93 с.
  12. Семешко А. А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ століть: Довідник / Анатолій Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 49 с.
  13. Сідлецька Т. Формування складу українського оркестру народних інструментів / Тетяна Сідлецька // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : Зб. наук. праць. – Вип. XIV. – К. : Міленіум, 2005. – С. 154–160.
  14. Смоляк О. Микола Миколайович Шамлі. Творчий портрет / Олег Смоляк. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 100 с.
  15. Стельмашук З. М. Діяльність аматорських народно-інструментальних колективів Тернопільщини кінця ХХ – початку ХХІ століття / Зіновій Стельмашук // Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть: збірник матеріалів VI-ї міжнародної науково-практичної конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 07.12.2012, м. Дрогобич) / [редактори-упорядники А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич : Посвіт, 2012. – С. 109–113.

УДК 78.2У+78.9

І. М. МАТІЙЧИН

ПАРАЛІТУРГІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВАСИЛІАНСЬКОЇ ПІСЕННОСТІ

У статті зосереджено увагу на переважаючій паралітургійності василіанської духовнопісенної творчості на всіх етапах її розвитку. Літургійний аспект духовної пісенності пов'язується в греко-католицькій традиції із широким застосуванням так званого «всенародного співу» у церкві. Виявлено вплив василіанської пісенності на розвиток духовної пісні інших християнських конфесій в Україні.

Ключові слова: василіяни, духовна пісня, паралітургійність, літургія, Греко-Католицька Церква.